

De omkering van naamwoord en werkwoord in samenstellingen

Het betreft een merkwaardig verschijnsel in de Nederlandse taal waarbij in samenstellingen de tweede samenstelling het omgekeerde is van de eerste (19 voorbeelden):

Baard+likken....Likkebaardend
Been+trekken....Trekkebenend*
Bek+trekken.....Trekkebekkend*
Bek+schuimen....Schuimbekkend
Hals+kokken....Kokhalzend
Hals+reiken....Reikhalzend
Hals+trekken....Trekhalzend*
Bol+knikken....Knikkebollend
Neus+trekken....Trekneuzend*
Schouder+schokken....Schokschouderend
Schouder+trekken....Trekshouderend*
Staart+kwispelen....Kwispelstaartend
Tanden+klapperen....Klappertandend
Tanden+knarsen....Knarsetandend
Tanden+wateren....Watertandend
Tenen+krommen....Krommetenend
Voet+schoren....Schoorvoetend
Voet+stampen....Stampvoetend
Wiek+klappen....Klapwiekend

Vergelijkbare omkeringen zijn: Beenbrekend....Brekebeen, Daadkrachtig....Krachtdadig, Lende(n)lam....Lamlendig, Kruisinlegje....Inlegkruisje. 'Iemand een hart onder de riem steken' 'Iemand een riem onder het hart steken'. Dit laatste helpt vast tegen een hartverzakking (!), maar Van Dale beschouwt het terecht als onjuist. In het Afrikaans worden beide uitdrukkingen echter door elkaar gebruikt.

Over 'hartverzakking' gesproken: het geeft te denken dat het Afrikaans het Nederlandse woord 'hartfalen' niet kent, maar in plaats daarvan het woord *hartversaking* gebruikt. Het Nederlandse woord 'hartverzakking' komt ongetwijfeld van 'hartverzaking'. Het Nederlands kent immers het zelfstandige naamwoord 'verzaking' en het werkwoord 'verzaken', in de zin van falen en opgeven.

*Voor de gevallen waarin het werkwoord 'trekken' voorkomt, google 'trekkebekken' voor meer voorbeelden uit het WNT.

De volgende samenstellingen zijn niet in een omgekeerde volgorde te vinden:

Baanbrekend, Bloedstollend, Duimzuigend, Halsbrekend, Handenwringend, Hartbrekend, Hartverscheurend, Hoofdschuddend, Kniebuigend, Koppensnellend, Nagelbijtend, Oogluikend, Oogverblindend, Oorverdovend, Schouderophalend, Vingerwijzend en Vingerwijzing.

Casper Labuschagne, emeritus hoogleraar Rijksuniversiteit Groningen.